

Inleiding.

Ik wilde het vanavond met u over BEZIELING hebben. Niet omdat het zo'n mooi woord is - Cornelius verhoeven was er dol op - dat eigenlijk alleen in het Nederlands functioneert (cf Eng.,Frans: Motivation, inspiration; Duits: Begeisterung), maar vooral om ik me er zorgen over maak *dat wij het moeilijk vinden om ernstig te nemen wat anderen bezielt en dat er daardoor veel vervreemding en conflicten ontstaan.*

Dat heeft allemaal te maken met de razend snelle ontwikkelingen van de tijd waarin wij leven. We kunnen elkaar niet genoeg herinneren aan het feit dat wij in een *kwalitatief nieuwe wereld* leven. Dat is ook geen wonder als je op je in laat werken hoe er jaarlijks weer nieuwe technieken bij komen die ons dagelijks leven grondig veranderen. Alle technologie verhoogt het tempo waarin we moeten leven, vermenigvuldigt de informatie die op ons afkomt, versnelt de mobiliteit van ons bestaan en tast daarom in hoog tempo de maatschappij die wij dachten te kennen aan.

In Nederland betekent het dat we binnen een halve eeuw een nieuwe bevolking vormen met veranderende meerderheden van allochtonen en autochtonen, een andere religieuze kaart en dus ook andere waarden en normen systemen dan wij gewend waren als vanzelfsprekend aan te nemen.

Nederlanders worden niet meer door hetzelfde bezielt. Toen dit land nog verzuild was en drie grote groepen van 'bezielde' mensen leefden in hun protestante, katholieke of humanistische bestaan werden we toch nog 'bezielt' door een systeem van waarden en normen; we hadden erkende instituten waar je daartoe werd opgeleid en via dewelken je die bezieling kon omzetten in politieke, sociale en culturele activiteiten. Dat is voorbij en misschien is dat ook wel goed!

Hebben we dat nieuwe ook al verwerkt? Onze reactie is vaak - al te vaak - dat wat nieuw is zich moet aanpassen. Dat onze bezieling de uitkomst is van eeuwen experimenteren en kiezen en dat wij ons daarom laten bezielen door wat het beste is voor onze samenleving en voor onszelf.

Dat we een conflict van 'bezielingen' zouden moeten erkennen en daar mee leren leven en werken is lastig.

Intuitief weten we natuurlijk dat conflicten echt of vermeend, alleen opgelost kunnen worden als we weten wat onze conflict partner *bezielt*. En samenwerking komt alleen tot stand als we weten wat onze samenwerkingspartner *bezielt*. En dus is het van levensbelang dat wij de bezieling van onze generatiegenoten kennen. That what makes them tick.

En dat is lastiger dan we denken.

Kennis van wat ons bezielt is nl niet iets dat wij sinds onze geboorte meekrijgen. Het zit niet in onze genen. Natuurlijk is wat we genetisch meekrijgen van groot belang, maar het kiezen voor een carrière het zoeken van een partner, het volgens van vrienden en het zoeken naar welvaart en het stelling nemen in sociale en politieke stellingname kan heel goed vanuit direct nauwelijks herleidbare motieven. Het kan zeker zonder bezieling, een begrip dat suggereert dat we naar hart en ziel werken volgens een bepaalde levenspatroon.

Laten we eerst eens naar een voorbeeld kijken. Ver van huis en daarom gemakkelijker om zonder al te veel emotie te bespreken.

DE BEZIELING VAN 11 SEPTEMBER.

Neem 9.11.(2001). 19 bezielde mannen doen een goed doordachte en tot in de puntjes voorbereide aanval op het financiële en militaire hart van Amerika, dat zij niet ten onrecht beschouwen als het hart van de westerse kapitalistische democratie. Zij offeren hun eigen leven op en nemen bijna 3000 mensen mee in hun dood.

Een terroristische aanval, waarbij de aanvallers burgers inzetten in hun strijd. De westerse wereld reageert verbijsterd en in paniek. De vermeende veiligheid van hoogontwikkelde landen blijkt een fictie: het Amerikaanse leger lijkt onoverwinnelijk maar kan de eigen burgers niet effectief verdedigen.

Wat tot dan als een vreemde strijd in Ierland of Colombia of Rwanda bekend is blijkt ook voor de VS te gelden en mm. ook voor Europa.

De schok verdiept zich als de Amerikanen zich realiseren dat het niet om misleide teenagers gaat, of mensen in volstrekt hopeloze achterstand, maar om hoog opgeleide, deels in ons eigen westen opgeleide mensen: mensen die door zo'n daad persoonlijk niets te winnen hebben. De kopstukken hebben met ruime financiële middelen in Duitsland en de VS gestudeerd: het zijn ook geen sekteleiden maar gewone ingenieurs, computertechnici en piloten.

Zoals gezegd: de Amerikanen reageren verbijsterd. Er volgt een periode van nationale rouw, van hevige woede en roep om vergelding. De natie schaart zich als een man om de president, die zich populair weet te maken door zware vergeldingsstrategien af te kondigen. Hij toont zich bezielde door vastberadenheid om de schuldigen te straffen, de vijand te vernietigen en landen die zich niet tegen dit nieuwe terrorisme verzetten mee te nemen in zijn wraak: betitelingen als satanskinderen, landen van het Kwaad, vijanden van vrijheid en beschaving en labbekken worden met regelmaat gebruikt. De vijand, zo wordt gezegd, wordt bezielde door haat, door jaloezie, door angst en door duistere geloofspraktijken. President Bush gebruikt militaire termen uit de tijd van de kruistochten en de koloniserende zending. Hij trekt ze later in maar dan is het kwaad al geschiedt: de strijd tegen het terrorisme is ook een godsdienstoorlog geworden. Zoal niet van Christendom tegen de Islam dan wel van het Amerikaans christelijk fundamentalisme tegen de Islamisten. Niet het samenwerkingsbudget wordt verhoogd maar het militaire budget wordt gigantisch verhoogd, conventies van krijgsrecht opgeschort, verdachte burgers in eigen land onder controle gezet, waarbij het met privacywetten niet al te nauwkeurig toezicht. Enkele andere landen volgen hem, zoals het Verenigd Koninkrijk en Spanje, de meeste landen kijken de katten uit de boom.

Wat bezielt de Amerikaanse regering?

HET ANDERE AMERIKA.

Alvorens daar op in te gaan is het goed om ons eraan te herinneren dat er ook nog een ander Amerika is. U kunt ze niet alleen in de kiosken maar ook op Internet gemakkelijk vinden. President Bush werd gekozen binnen het merkwaardige Amerikaanse politieke systeem. Niet meer dan 35% van de Amerikanen gingen naar de stembus. Bush werd tot winnaar verklaard met een paar honderd stemmen; de meeste Amerikaanse politicologen menen dat niet hij maar vice president Gore die verkiezingen had gewonnen, als de technologie in California, waar de beslissing viel, niet zo divers was geweest en zo slecht verzorgd in de armste wijken. Democratie in de VS is van eigen soort. Veel mensen worden gekozen op basis van hele dure verkiezingscampagnes: rechters, politiefunctionarissen, schoolinspecteurs. Een gekozen burgemeester is er vanzelfsprekend. Wij zouden zo'n democratie niet willen, denk ik, ook al omdat het rechtssysteem en de afhankelijke ambtenarij ons als erg ondemocratisch voorkomen. David Halberstam heeft eens gezegd: de democratie van het machtigste land ter wereld is in handen van een kleine groep zeer machtige mannen die steunen op een kleine groep machtige miljardairs

en die van het gewone volk niets moeten hebben en ook niets behoeven te krijgen dan hun stem.’ Het huidige Amerika is dat van de grote zakenlieden, de oliefamilies zoals Bush, de zuidelijke fundamentalistische christenen, de lobbies van de wapenfabrikanten, de tabaksindustrie en niet te vergeten de media-industrie.

Het andere Amerika is dat van de intellectuelen, de universiteiten, van de oecumenische kerken, van enkele buitengewoon goede journalisten en de kunstenaars.

Dat andere Amerika heeft sinds 9.11 hele andere vragen en geluiden laten horen dan de huidige regering.

Zij vroegen zich af of er wel van een ‘laffe’ aanslag gesproken kon worden als de beramers niet aarzelden om hun eigen leven op te offeren voor hun zaak. En zij vroegen hoe het mogelijk was dat zo hoog opgeleide mannen, die duidelijk werden gesteund door een omvangrijke internationale organisatie, en die zeker geen leden waren van een obscure sekte zo’n enorme aanval op konden zetten en doorvoeren. Zij wezen erop dat alle aanvallers behoorden tot groepen die ooit door de VS zelf waren gesteund: de Taliban toen ze de Russen bestreden, Irak toen ze met Iran in oorlog waren, Bin Laden zelf toen hij het verzet tegen de communisten steunde; ze waren dus allemaal bondgenoten die de VS hadden laten vallen. Zou het kunnen zijn, vroegen zij zich af, dat die 19 terroristen wraak namen op eerder amerikaans verraad? Maar vooral zouden die mannen geen exponenten zijn van het begrijpelijk wantrouwen tegen de wispelturigheid van de Amerikaanse politiek? Kwam er nu tot uitbarsting wat sinds de laatste jaren waarin de VS de ene na de andere dictator steunden tegen de vrijheidsdrang van de bevolking in: Pinochet in Chile, Markos in de Filippijnen Suharto in Indonesië Vorster in Zuid Afrika, het corrupte koningshuis van Saoedi Arabie en een grote rij despoten uit Zuid en Midden Amerika, uit Azië en het Midden Oosten, steun die voortkwam uit het uitgangspunt van veel van de buitenlandse politiek van de VS: het doorslaggevende eigenbelang van het sterkste en rijkste land ter wereld.

De tweedeling in de VS tussen arm en rijk is formidabel, de tweedeling in politieke bezieling evenzeer. Omdat wij in Nederland behoren tot het grote bondgenootschap van de VS in de wereld is het van het grootste belang dat wij weten wat de leiding van dat land bezielt en wat hun interne tegenstanders bezielt, maar meer nog wat hun externe vijanden bezielt. In dit geval de Islamisten, een naam die ik gebruik voor wat wel de fundamentalisten of zelfs de orthodoxe moslims worden genoemd. En waarom is dat van zo’n groot belang? Omdat ook aan de zomen van het Amerikaanse rijk, bijvoorbeeld in ons eigen land, mensen van doen hebben met de bezieling van die twee kampen. Wanneer wij elkaar informeren over wat de Amerikaanse regering bezielt hebben we het ook over wat ons mede-bezielt. Wie er kritiek op heeft doet er goed aan niet alleen naar de gevolgen van die bezieling te kijken maar ook naar de bezieling zelf.

WAT BEZIELT DE HUIDIGE AMERIKAANSE MACHTHEBBERS?

Voor wie daarin geïnteresseerd is kan een dagje Internet het antwoord geven. We hoeven niet te speculeren noch bronnen van buiten aan te voeren. De bezieling van de Bush Administratie is open en voor ieder toegankelijk.

Zij rust op een aantal fundamentele geloofsartikelen: de VS is met Gods hulp geworden tot wat het is en moet blijven: het belangrijkste thuisland van vrijheid en moed (The land of the free and the home of the brave!); de achtergrond daarvan is dat Amerika een smeltkroes van culturen is die moeten worden samengesmeed in een natie. En dat hebben de Amerikanen heel goed gezien en ook goed aangepakt: wie naar Amerika komt wordt meteen een trotse Amerikaan. Symbolen: de taal en de vlag. De VS zijn de natuurlijke leider van de democratie van de vrije markt, God helpt wie zichzelf helpt; Gods zegen blijkt uit verkregen welvaart, rijkdom en macht; een gezond land berust op de vrije wil van goedwillende en tot eigen verdediging bereid gevonden individuele mensen; vijanden van de VS zijn

vijanden van God en de hele mensheid; het kan niet zo zijn dat er van buiten de VS over de VS wordt geoordeeld; samenwerking kan, mag en moet met de vrienden van de VS, maar niet met hun vijanden; uitbreiding van de Amerikaanse cultuur over de rest van de wereld is een zegen voor het ontvangende land; alleen bij de VS zijn wapens van massavernietiging en militaire macht in betrouwbare handen. Armoede en onderontwikkeling kunnen alleen bestreden worden met de principes van de vrije markt: hard werk, geen onrust en bewezen leiderschap; alle leven is heilig, wat zich daartegen verzet door genotzucht van drugs en alcohol, abortus, euthanasie dient niet gedoogd maar bestreden te worden, eventueel met wapens. Dat geldt nationaal, het geldt ook voor ieder huishouden.

De bezieling van dit alles is religieus. De geschiedenis van de VS is ondenkbaar zonder haar begin: de geloofstocht van rechtzinnige calvinisten uit Engeland, die als pelgrims naar Amerika kwamen en daar het land - te vuur en te zwaard - westwaarts doorstotend, op de indianen veroverden. De leiders van het land nu zijn meestal 'wedergeboren christenen' dat wil zeggen christenen, die op latere leeftijd het frivole leven achter zich latend, een strenge morele code accepteren en alles wat de American Way of Life kan verzwakken te vuur en te zwaard bestrijden. Joden worden geaccepteerd als ze dezelfde religieuze wortels aanvaarden: een formele toewijding aan de Tien Geboden. De religie van de huidige machthebbers is wat Kuitert zo aardig noemde "gebruiksreligie": het staat ten dienste van het land en het behoud van oude waarden. En het is sterk 'egocentrisch': de hele wereld wordt beoordeeld vanuit de mystiek van het godgegeven land: andere religies en andere culturen zijn inferieur aan dit type religie: de vrije markt democratie en het christendom vormen het eind van de geschiedenis. Van nu aan zijn er alleen nog maar conflicten te verwachten met wie de VS onderuit willen halen.

WAT BEZIELT HET ANDERE AMERIKA.

Het 'andere Amerika', d.w.z. de helft of meer van de Amerikaanse burgers wordt door andere idealen bezielt. Bij hen is het geloof in de vrije markt getemperd door het inzicht dat de economie een sociale component heeft die even belangrijk is als productie en marketing. Het is het liberale Amerika in de traditie van Roosevelt, Carter en Clinton, sterk gericht op onderwijs en op het verbeteren van de sociale toestanden in de grote steden en het zoeken naar een manier om de media - de kranten en de omroepen - te bevrijden van de dodelijke omarming van alsmaar meer rendement vragende aandeelhouders.

Het andere Amerika is minder religieus dan de heersende helft: het gelooft dat religie sociale consequenties heeft maar in vrijheid dient gestalte te krijgen. Geloof is een belangrijke stimulans voor de ontwikkeling van ieder mens maar geeft ons geen blueprint voor ons handelen. Vragen van medische ethiek, van abortus en euthanasie, van oorlog en vrede, van rechtvaardigheid en straf laten zich niet beantwoorden door met bijbelteksten te komen, zij laten zich alleen beantwoorden als mensen eerlijk zulke vragen, oud en nieuw toetsen aan hun geloof in een open gesprek waarin de wetenschap dat we in een nieuwe tijd leven hand in hand gaat met het inzicht dat de meeste vragen slechts nieuwe manifestaties zijn van oude vraagstukken.

Zij zijn het die de scheiding tussen kerk en staat voorstaan en met afkeer terug denken aan de 19^e eeuw toen in Amerika de wetenschap door een verscheurend debat met de fundamentalisten werd gevangen gehouden. Zij zijn het ook die geloven in een gesprek tussen religie en wetenschap en die geen angst hebben voor moderne inzichten van biologen en astronomen. Het andere Amerika is vooral

DE BEZIELING VAN DE 19.

In wezen is de bezieling van de huidige machthebbers in de VS totalitair. Of vriendelijker gezegd: het is naïef en arrogant. Het houdt geen rekening met de culturele eigenheid van de partner in het conflict en gaat uit van een vanzelfsprekende neerwaarde van de eigen cultuur en politiek. Hoe het werkt hebben we kunnen zien in Vietnam, Afghanistan in Liberia en Irak. Goed bedoelde bevrijdingsintenties

werden tot strafexpedities. Verwachtingen van juichend binnengehaalde bevrijders werden tot nachtmerries van als bezetting ervaren militaire acties. De rest van de wereld wil die messiaanse amerikansering niet, althans niet zo en vooral niet zo massief.

Andere culturen vrezen het wegvagen van eigen cultuur en de kolonisatie van hun economie door Amerikaanse multinationals. Zij verachten de Amerikaanse cultuur met zijn goedkope libertijnse genotsinslag, zij minachten de Amerikaanse gewelddadigheid zo hypocriet in vergelijking met eigen strijd-cultuur, en zo doorzichtig gerepresenteerd als verdediging van een vrijheid, die altijd weer vrijheid van de markt betekent. Zij vinden de Amerikaanse religie oppervlakkig en kitscherig, ontdaan van iedere historische lading en inhoudelijke schoonheid, McDonald religie zoals Ahmed Olgun het noemde. De 19 vrezen de geëmancipeerde positie van groepen die in eigen samenleving nog vrijwel overal worden gediscrimineerd, zoals vrouwen en mensen met afwijkende seksualiteit. Die emancipatie is in strijd met wat h.i. de gezonde islamitische samenleving is.

Het is in die afkeer van de als libertinisme ervaren liberaliteit en de opdringerigheid van de westerse economische welvaart dat de aanvallers van 9.11.01 hun bezieling vonden. En evenals de VS werden zij daarbij bovendien bezield door hun eigen godsdienstige overlevering, die van de traditionele Islam. Tegenover de assertieve wedergeboren christenen staan de wedergeboren Moslims, tegenover de nieuwe discipelen de nieuwe talibaan (talibaan betekent leerling). Van de 19 weten we dat zij droomden van een door de islamitische traditie beheerste samenleving, van bevrijding van de eigen fundamentalistische vertekening van de Islam. Ze vochten voor een islamitische democratie van eigen snit, niet naar een voortzetting van de nu heersende machthebbers in de Islamitische landen. Evenals de heersende Amerikanen ervan overtuigd zijn hun oude religieuze waarden moeten worden hersteld (gezin, eerbied voor het leven, strenge straffen en hard werk) zo waren de 19 ervan overtuigd dat alleen de invoering van de islamitische wetgeving de cultuur zou kunnen redden. Daarbij ging het hun niet over een obscuur traditionalisme maar een terugkeer tot de zuivere leer van de profeet, zoals we die door moderne moslims overal ter wereld horen verdedigen. Afkeer van de corrupte wereld, belofte van een nieuwe.

DE BEZIELING VAN DE ANDERE ISLAM.

Evenals de Amerikanen een andere stem in eigen midden kennen zo kennen moslims die ook. Dat zijn degenen waar zelfs president Bush van zegt dat zij een verrijking van iedere samenleving zijn; het zijn de moslims die wij ook in Nederland kennen als open, hardwerkende Nederlanders, voor wie de Nederlandse rechtsstaat een groot goed is, de Nederlandse wetten gelden en veel van de Nederlandse emancipatiebewegingen een grote vooruitgang betekenen. Wij kennen hen uit het publieke leven in de Tweede Kamer en het bonte verenigingsleven, we kennen hen van de Universiteit en het andere onderwijs.

Ook hun bezieling komt voort uit hun geloof, maar in de moderne cultuur wordt dat geloof niet als een massief onveranderlijk gegeven beleefd, maar als een proces waarin de gelovige mens zijn traditie voortdurend toetst aan de werkelijkheid waarin God hem heeft geplaatst.

Dat leidt in de eerste plaats tot een geweldige discussie binnen de eigen geloofsgemeenschap tussen fundamentalisten en vrijzinnigen, een discussie die maar al te vaak wordt gevoerd met minder dan rationele argumenten.

In de VS heeft in de 19^e eeuw zo'n discussie gewoed binnen de christelijke geloofsgemeenschap en zelfs vandaag is die niet uitgewoed. We kunnen er iedere week over lezen in de kranten, hetzij bij de wijding van een homofiele bisschop in de Anglicaanse Kerk, hetzij bij het zoveelste verhaal van aanvallen op abortusklinieken of gevallen van euthanasie. De commerciële media versterken die discussie met hun Tele-evangelisten en hun door niets in te dammen haat campagnes.

Nog veel heftiger is de vergelijkbare discussie in de moslimgemeenschap, waar argumenten van sociale en politieke discriminatie, vermeend of reëel een grote druk op de discussie leggen. Vanuit Amerika worden landen met grote oliebezittingen weliswaar vriendschappelijk behandeld maar alleen zolang als zij bereid zijn om aan de VS te leveren. Dat daarbij een klein deel van de bevolking mateloos profiteert van hun arme onderdanen wordt nauwelijks als een probleem gezien. ZO'n belasting van het debat kan uiteraard alleen maar opgeheven worden als de sociaal-politieke ongelijkheid wordt opgeheven of de vrijzinnigheid in eigen kring sterker wordt.

EN WIJ DAN?

Ik heb dit verhaal nog maar eens verteld omdat wij er niet als toeschouwers naar kunnen kijken, maar er midden in zitten.

De Nederlandse samenleving heeft vele tientallen jaren geleden besloten dat wij niet langer een monoculturele samenleving wilden of konden zijn. We hebben duizenden Moslims naar Nederland gehaald omdat dit nuttig was voor onze economie en we hebben ook - bezielde door onze eigen traditie - onze grenzen een beetje geopend voor vluchtelingen en asielzoekers: mondjesmaat maar toch... Daarmee hebben wij onze samenleving verrijkt met een aantal mensen die zich de Nederlandse wetten en cultuur hebben eigen gemaakt en als volwaardige burgers met ons samen werken aan de maatschappij. Daarmee hebben wij ook een grote groep mensen van een andere cultuur naar binnen gehaald, die geen behoefte hadden om met ons aan een gezamenlijke toekomst te werken en die wij daartoe ook niet hebben aangezet of daarmee hebben geholpen.

Nu met die groep problemen ontstaan, zowel met de eerste generatie als met de volgende generaties die zelf maar moesten uitzoeken hoe zij uit hun dubbele sociale situatie iets kunnen maken. Tegen de achtergrond van wat er met die groep gebeurd is of liever niet gebeurd zijn de problemen kleiner dan de geleerden ons kunnen voorspellen.

En een ding is zeker: dit probleem verdwijnt niet vanzelf! Een vergrijzende land als het onze zal in de komende periode leven met een nieuwe pluriformere bevolking, zelfs al zouden we alle mensen die bij ons verkeren zonder geldig paspoort terug sturen naar hun land van herkomst. Dat zullen we overigens niet doen omdat veel te veel mensen economisch belang hebben bij hun aanwezigheid en liever met illegalen werken dan alleen met Nederlanders.

Het is mijn stelling dat wij ons daarmee een werkje op de hals hebben gehaald wat zonder dralen ter hand genomen moet worden: ons verdiepen in wat die nieuwkomers bezielt. Dat betekent dat we niet de fout maken van de heersende klasse in Amerika en de oorlog verklaren aan alles en iedereen die een grief tegen ons heeft. En dat zijn alle mensen, die geen toegang hebben tot wat ons zo welvarend heeft gemaakt. Ik zag in de krant dat 74 % van de Nederlanders Israël ziet als de grootste bedreiging van de wereldvrede. Dat is zorgelijk. Niet omdat de huidige machthebbers in Israël zulke vredelievende mensen zijn - dat is niet het geval, helaas - maar omdat de grootste bedreiging van de wereldvrede ligt in het kunstmatig in stand houden van de enorme afstand tussen rijk en arm, de gewetenloze wapenexport naar instabiele landen, de protectie van importen in eigen land die in naam van de vrije markt de markt kunstmatig gesloten houden en de laksheid waarmee we in een globale wereld ons een wereldomspannend juridisch en politieel apparaat van de hals houden.

We hebben - de meeste van ons zonder het te beseffen - van de wereld een nieuwe jungle gemaakt, waar wereldwijd dezelfde verhoudingen heersen als bij ons ten tijde van de industriële revolutie! En zo lang wij als gegoede burgerij het bestaan van dat wereldwijde, uitgebuite, vernederde proletariaat accepteren, zolang wij met andere woorden bezielt zijn van hebzucht en onbegrip, zo lang zal onze onzekerheid duren.

Dat geldt ook voor de bezieling van het huidige bewind in de VS; zolang daar nationalisem, consumptisme en reli-arrogantie de inhoud van de bezileing zijn zo lang zal Amerika door terrorisme worden geplaagd.

Wat daar tegen helpt is maar een medicijn: het kennen van wat de ander bezielt. In dit geval dus: het kennen van de Islamist en het zoeken naar aanknopingspunten met hem. Dat aanknopingspunt zou wel eens kunnen liggen in onze gezamenlijke kritiek op de westerse kapitalistische democratie; in positieve zin zal het moeten liggen in het leren kennen van het ware gezicht van de Islam.

Dat betekent lezen, leren en ontmoeten. Er is genoeg materiaal voor handen om geen excuus te hebben dat wij niet weten waarover het gaat en er zijn genoeg mensen die ons in contact kunnen brengen met de Moslims. Niet alleen om aan hun voeten te zitten maar vooral om hun eigen vrijzinnige krachten te helpen. Want van die bezieling moeten we het hebben. Niet alleen bij Moslims maar ook bij onszelf